

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНИ ЯК СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми: дослідження процесу формування передумов та перспектив утвердження соціальної держави в Україні у контексті світового досвіду з акцентом на політичний та історичний аспект цієї проблеми.

Мета. Полягає в тому, щоб у контексті сучасних політичних і соціально-економічних процесів виявити тенденції, стан, перспективи й особливості формування соціальної держави в Україні.

Виклад матеріалу. Соціальна держава – це соціально орієнтована держава, що визнає людину найвищою соціальною цінністю, надає соціальну допомогу індивідам, які потрапили у важку життєву ситуацію, з метою забезпечення кожному гідного рівня життя, перерозподіляє економічні блага відповідно до принципу соціальної справедливості і своє призначення вбачає в забезпеченні громадського миру і злагоди в суспільстві.

Незалежно від специфіки тієї чи іншої національної моделі соціальної держави для неї характерні такі спільні ознаки:

- соціальна держава є закономірним продуктом еволюції громадянського суспільства в напрямку до громадянського суспільства соціальної демократії;

- вона завжди визнається якісною характеристикою правової держави;

- проголошення держави соціальною є важливою конституційною гарантією забезпечення і захисту соціальних прав людини;

- оскільки як мета діяльності соціальної держави, так і сама ця діяльність (соціальна політика) визначаються правовими рішеннями, то її функціонування передбачає наявність розвинутого соціального законодавства;

- соціальна держава слугує забезпеченню громадського миру і злагоди в суспільстві;

- утвердження соціальної державності сприяє трансформації ринкової економіки на соціальну ринкову, служінню власності інтересам як власника, так і суспільства.

Поняття «соціальної держави» було висунуто у 1929 р. німецьким державознавцем Г. Геллером і згодом поширилося в Європі. (Хоча автором поняття «соціальна держава» вважається Лоренцо фон Штейн, котрий ввів його у 1850 році) У США ідея соціальної держави була прийнята пізніше, ніж у країнах Європи, оскільки тип свідомості американського суспільства був орієнтований на принцип індивідуалізму.

Після Другої світової війни концепція соціальної держави одержала закріплення в конституціях ряду країн Західної Європи (ФРН, Іспанія та ін.). Стаття 1 Конституції Іспанії 1978 р. зазначає, що Іспанія є соціальною, правовою та демократичною державою, вищими цінностями якої є свобода, справедливість, рівність і політичний плюралізм. Стаття 20 Конституції ФРН 1949 р. говорить про те, що ФРН є демократичною і соціальною федеративною державою. У Конституції Франції записано, що вона є демократичною і соціальною республікою.

Соціальна держава означає насамперед обов'язок законодавця бути соціально активним в ім'я згладжування суперечних інтересів членів суспільства і забезпечення гідних умов життя для усіх за наявності рівності форм власності на засоби виробництва. Держава стає органом подолання соціальних протиріч, урахування і координації інтересів різних груп населення, проведення до життя таких рішень, які б позитивно сприймалися різними верствами суспільства, її мета – за допомогою соціальної політики, забезпечення рівності та умов політичної співучасті об'єднати населення, стабілізувати соціальну (у тому числі правову) і економічну системи, забезпечити їх прогресивну еволюцію.

Слід підкреслити, що незважаючи на те, що від початку суспільних перетворень у нашій країні пройшло вже чимало часу, сьогодні Україна зіткнулася з проблемою адаптації інституту державної служби до нових умов, викликаних змінами в суспільно-політичній системі та інтеграції країни в Європейське співтовариство. Одним із найважливіших обов'язків соціальної держави перед громадянами є забезпечення їх прав, зафіксованих у ст. 25 Загальної декларації прав людини, а також в Європейській соціальній хартії, міжнародному пакті про економічні, соціальні й культурні права та інших міжнародних документах. «Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи одяг, їжу, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини».

З метою висвітлення різних наукових підходів необхідно звернути увагу на те, що деякі автори негативно ставляться до поняття «соціальна держава». Так, С.Алексєєв вважає, що соціальна держава є «сором'язливим аналогом» терміна «соціалістична держава» і лише жахи сталінського соціалізму й гітлерівського націонал-соціалізму зумовлюють необхідність заміни теоретично дискредитованого виразу «соціалістична держава» більш аморфним і невизначеним поняттям «соціальна держава». Аналізуючи різні погляди вчених-дослідників та порівнюючи їх з реаліями суспільного життя, необхідно звернути увагу на те, що проголошення держави соціальною не означає, що вона є такою насправді.

Висновки. Сформована у другій половині 1990-х років в Україні соціально-політична ситуація переконливо доводить, що консолідація суспільства і його виведення з глибокої кризи можливе лише на основі політики, спрямованої на побудову демократичної, соціальної, правової держави. Вона припускає надання всім громадянам гарантій прав на самореалізацію, соціальний захист, зміцнення соціального партнерства між державою, роботодавцями і профспілками.

Громадяни повинні знати, що найважливіші інститути держави і суспільства здатні адекватно і своєчасно реагувати на їхні потреби. Цей висновок особливо цінний для України, де суспільство й економіка знаходяться в надто глибокій кризі, високий ступінь соціальної нерівності й у той самий час сьогодні немає згоди між політичними силами з питань про стратегію суспільного розвитку. Усунути економічні причини соціальної несправедливості, як показує історичний досвід,

можливо лише шляхом активного державного регулювання, що є характерною рисою діяльності демократичної, соціальної, правової держави.

У результаті дослідження виявлені визначальні ознаки держави загального добробуту і соціальної держави. Якщо перша характеризується високим ступенем відповідальності уряду за соціальне забезпечення, то друга ґрунтується не тільки на відповідальності держави, але і на власних зусиллях, відповідальності громадян і неурядових організацій.

Література

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
2. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29229>
3. Сіленко А.О. Новий образ соціальної держави // Людина і політика. – 1999. - № – С.65-68.
4. Сіленко А.О. Соціальна держава: бажане в межах можливого? // Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць. – Вип.6-7. – Одеса: Астропринт. - 1999. – С.385-391.
5. Сіленко А.О. Політико-правові аспекти розвитку соціальної сфери: забезпечення прав людини // Право України. – 1999. - № 11. – С.30-33.
6. Сіленко А.О. Соціальна держава: ліквідація чи трансформація? // Трибуна. - 1999. - № 11-12. – С.21-23.
7. Сіленко А.О. Соціальний захист. Політичний вимір // Віче. – 1999. - № 12. – С.83-90.